

Een toekomst voor de GATT na de Uruguay-ronde?

F. Buelens*

Officieel onderschrijven de GATT-leden het principe van vrijhandel gebaseerd op comparatieve voordelen. In de praktijk wordt de GATT door de VS, EG en Japan gebruikt als onderdeel van een neo-mercantilistisch handelsbeleid, met als centrale punten het beschermen van zwakke binnenlandse sectoren, het afzetten van nationale overschotten op de wereldmarkt, en het verwerven van dominante posities in hoogwaardige technologieën.

De bijeenkomst van het Trade Negotiations Committee van de Uruguay-ronde heeft op 19 januari géén finaal akkoord kunnen bereiken. De meeste experts zijn het erover eens dat indien er begin februari niet alsnog een akkoord komt, de ronde nog geruime tijd zal voortduren. Op 2 maart loopt immers de zogenoemde 'fast track'-procedure af waarbij het Amerikaanse Congres verplicht is een eventueel akkoord in zijn geheel te aanvaarden of te verwerpen. Na 2 maart kan een akkoord rekenen op een eindeloze reeks amendementen in het Congres, tenzij het Congres een hernieuwing van de onderhandelingsbevoegdheid aan de administratie toekent. Daarbij komt dat de nieuwe Clinton-ploeg er andere opvattingen op na houdt dan die van Bush.

Ook in de EG zijn de omstandigheden voor een akkoord verre van ideaal. Het is niet zozeer de nieuwe EG-Commissie die een probleem vormt als wel de Franse parlementsverkiezingen in maart. Deze maken immers dat de diverse politieke partijen elkaar overtroeven in een opbod ten gunste van de bedreigde Franse landbouwbelangen. Daarmee is het aanvankelijke optimisme dat er eind december heerste na de doorbraak in het landbouwgeschil tussen de VS en de EG, omgeslagen in pessimisme. Een nota van de VS stelt zelfs: "... Uruguay round conclusion is nowhere in sight. Well into their seventh year, these negotiations remain in stalemate"¹.

Hoewel het verdere verloop van de besprekingen uiteraard moeilijk te voorspellen valt, kan toch een aantal hoofdlijnen aangegeven worden. Deze betreffen de neo-mercantilistische uitgangspunten van de internationale handel, het gebruik van handelspolitiek als onderdeel van industriebeleid en de voorbereiding van een post-GATT-tijdperk.

Neo-mercantilisme

Het Heckscher-Ohlin-Samuelson model verklaart internationale handelsstromen op basis van compara-

tieve kostenverschillen die gebaseerd zijn op relatieve factorbeschikbaarheden. Hoe weinig deze theorie bijdraagt aan de verklaring van de reële handelsstromen in een sector als de landbouw blijkt uit een nadere analyse van de handel van de EG en de VS. Beide landen subsidiëren hun landbouwsector onder diverse vormen waarbij het motief voor zelfvoorziening belangrijker wordt bevonden dan het welvaarts-motief.

De verklaring voor het totstandkomen van handelsstromen sluit niet zozeer aan bij het HOS-model als wel in de beperktheid van de nationale markt om de nationale productie op te vangen. Dit werd reeds door Adam Smith onderkend en later door J.S. Mill het 'vent for surplus'-argument genoemd². De stelling sluit ook goed aan bij een opmerking van Keynes dat door middel van internationale handel een 'wanhopige uitweg' wordt gezocht voor binnenlandse problemen als werkloosheid door de verkoop in het buitenland te bevorderen en de invoer af te remmen³. De bedoeling van de diverse deelnemers aan de wereldhandel is om zo veel mogelijk te exporteren, zo weinig mogelijk te importeren⁴. Sectoren waarin landen een comparatief nadeel hebben worden met staatssteun en importbarrières gevrijwaard van buitenlandse concurrentie. Tegelijk heeft het bezit van zowel de basis- als van de hoogtechnologische sectoren voor alle belangrijke deelnemers een

* De auteur is verbonden aan de dienst algemene economie van de Universiteit Antwerpen (RUCA).

1. USIS, *Nafta, Dispute Settlements Top 1992 Trade Achievements*, 29 december 1992.

2. A. Smith, *The Wealth of Nations*, J.M. Dent & sons, Londen, Deel I, 1975, blz. 393.

3. J.M. Keynes, *The general theory of employment, interest and money*, 1936, in: *Collected writings of J.M. Keynes*, jg. VII, Cambridge, Macmillan, blz. 383.

4. P. Krugman, Does the new trade theory require a new trade policy?, *The World Economy*, nr. 4, juli 1992, blz. 429.

hoge prioriteit. De consequenties van de werking van de wet van het comparatieve voordeel worden maar door weinig landen de facto aanvaard. Zowel Japan, de VS als de EG voeren op dat terrein een 'hard gevecht om de voorste plaatsen'⁵.

Ondanks lippendienst aan de vrijhandelsidee woekert het protectionisme; het heeft de principes waar de GATT voor staat uitgehold en de situatie grondig verziekt⁶. Bepaald grotesk was het feit dat terwijl de EG eind 1992 protesteerde tegen Amerikaanse antidumping-maatregelen en compenserende invoerheffingen tegen Europese staaluitvoer naar de VS, diezelfde EG vergelijkbare maatregelen nam tegen Oosteuropese producenten.

Handelspolitiek en industriebeleid

Zowel in de VS als in de EG worden de pleidooien voor staatsinterventie in de internationale handel ingegeven door een zekere afgunst ten opzichte van Japan⁷. Het ministerie voor industrie en handel (MITI) wordt verweten de economische ontwikkeling zo te sturen dat Japan wereldleider zou worden in alle belangrijke toekomstgerichte sectoren. In deze conceptie moet zowel in de VS als in de EG handelspolitiek een onderdeel worden van het (tegen Japanse dominantie gerichte) industriebeleid⁸.

De frustratie met betrekking tot de Japanse successen heeft de klemtoon verlegd van het pleidooi voor vrijhandel naar 'eerlijke' handel. Naar deze laatste opvatting zijn er 'oneerlijke' spelers aangetreden, op de eerste plaats Japan, waardoor internationale overeenkomsten zoals de GATT niet meer goed kunnen functioneren⁹. De vergelijking van internationale handel met een sportwedstrijd is dan ook erg populair geworden, vooral in het Amerikaanse jargon ('level playing field'). Het concept van 'eerlijke handel' moet de geesten voorbereiden op een ander type van multilaterale overeenkomst dan de GATT. Achter deze conceptie gaat echter een wereld van neo-mercantilistische principes schuil zoals bilaterale reciprociteit (elk land moet evenveel in- en uitvoeren met betrekking tot een ander land), een resultaatgeoriënteerde benadering (spelregels alleen, zoals in GATT, volstaan niet), en zelfs sectoriële reciprociteit¹⁰. In wezen is 'eerlijke handel' de geliefkoosde uitdrukking geworden van die landen die in de internationale concurrentiestrijd klappen incasseren en niet accepteren dat aan traditionele (landbouw, staal, textiel) of hoogtechnologische sectoren (luchtvaart, elektronica) schade wordt toegebracht.

Staatsinterventie in de internationale handel hoeft overigens niet uitsluitend de vorm aan te nemen van (defensief) protectionisme. Bij een offensievere variant wordt tevens een marktaandeel opgeëist in het land waartegen de eigen markt wordt afgeschermd. Zo moet Japan krachtens een in 1986 gesloten akkoord 20% van zijn markt reserveren voor Amerikaanse halfgeleiders. Om de concurrentiepositie op langere termijn structureel te verbeteren, wenst men dan een gericht ondersteuningsbeleid te voeren ten behoeve van de nationale industrie¹¹. Aldus beschouwd zijn industriebeleid en handelspolitiek twee kanten van dezelfde medaille.

Uruguay-ronde en handelspolitiek VS

De Uruguay-ronde werd op aandringen van de VS reeds in 1982 voorgesteld. Daarbij werd aardig wat druk uitgeoefend op de andere landen om de door de VS geselecteerde punten op de agenda te plaatsen. Deze punten waren niet zozeer geselecteerd met het oog op vrijhandelsprincipes, als wel ten behoeve van die sectoren waar de VS een comparatief voordeel hadden (landbouw, diensten, intellectuele eigendomsrechten). Indien de VS werkelijk iets voor vrijhandel hadden willen doen, dan had men alvast alle inbreuken op GATT kunnen opheffen zoals de 'vrijwillige' exportbeperkingsakkoorden.

Om de andere landen tot deelname te bewegen werden er (na de aanvankelijke weerstand die gebleden was op de ministeriële GATT-conferentie van 1982) zelfs zware middelen ingezet. Zo werd in 1985 het 'Bonus Incentive Commodity Export Programme' (BICEP) opgezet, dat gedurende drie jaar in twee miljard dollar aan exportkredieten voorzag. In het kader van dit programma werden typische EG-afzetmarkten veroverd (er werd onder meer één miljoen ton tarwe aan Algerije geleverd en een half miljoen ton graan aan Egypte)¹². Om een verdere escalatie te voorkomen stemde de EG met de nieuwe GATT-ronde in.

Het landbouwgeschil

De agenda van de in 1986 begonnen Uruguay-ronde omvatte vijftien punten. Van deze werd het landbouwdossier door de VS als belangrijkste naar voren geschoven. Voor de VS was de EG met haar landbouwbeleid een belangrijke concurrent op de wereldmarkt. In vergelijking met de EG heeft de Amerikaanse landbouwsector echter een duidelijk comparatief voordeel. De aanvankelijke, vrij radicale eis van de VS behelsde dan ook de volledige afschaffing van elke prijsondersteunende subsidiëring. In 1990 liepen de onderhandelingen op dit punt vast¹³.

5. Commissie van de EG, *21ste Algemeen Verslag over de werkzaamheden van de Europese Gemeenschap*, 1987, blz. 11-12.

6. M. Wolf, Fiddling while the GATT burns, *The World Economy*, maart 1986, blz. 1-18.

7. Voor de VS zie R.B. Reich, We need a strategic trade policy, *Challenge*, juli-augustus 1990, blz. 38-42; L. Tyson, *Who's bashing whom? Trade conflict in high-technology industries*, Institute for International Economics, Washington, 1992, blz. 324.

8. Voor een goed overzicht van de 'strategic trade policy' zie K. Stegemann, *Policy rivalry among industrial states: what can we learn from models of strategic trade policy?*, International Organization, winter 89, blz. 73-100.

9. R. Dornbusch, US-Japan relations at the crossroads, *Columbia Journal of World Business*, 1992, blz. 22-29.

10. Cline W.R., 'Reciprocity': a new approach to world trade policy? in Cline W.R. (ed.), *Trade policy in the 1980's*, Cambridge, MIT Press, 1983, blz. 121-158; J.N. Bhagwati en D.A. Irwin, The return of the reciprocitarians - US trade policy today, *The World Economy*, juni 1987, blz. 109-130.

11. Zie M.E. Porter, *The competitive advantage of nations*, The Free Press, New York, 1990.

12. L.M. Bakker, De handelsconflicten tussen de VS en de EG, *ESB*, 28 januari 1987, blz. 105-108.

Alhoewel de VS mede verantwoordelijk waren voor het speciale statuut dat de landbouw in 1948 in de GATT-tekst kreeg (in 1955 bedongen ze zelfs een 'waiver') zijn ze hier begin jaren zestig op teruggekomen. Dit leidde tot steeds scherpere handelsconflicten met de EG, getuige de kwesties van de citrusvruchten, de soya en de zogenaamde maïsoorlog¹⁴. Daarbij lokte overigens ook de EG conflicten uit, zoals in het geval van het hormonenvrije vlees.

Om de EG in de Uruguay-ronde tot inschikkelijkheid te bewegen, besloot president Bush begin september 1992 tot een agressief steunpakket voor de export van landbouwproducten. Liefst één miljard dollar aan extra exportsubsidies werd toegezegd voor de uitvoer van 30 miljoen ton tarwe naar 28 landen, voornamelijk traditionele EG-afzetmarkten¹⁵. Daarnaast kondigden de VS in november zeer harde maatregelen aan in het al vijf jaar aanslepende geschil inzake oliehoudende zaden, waarbij werd bedreigd met heffingen tot 200% op andere producten. Het was vooral dit laatste conflict dat de Europese Commissie ertoe heeft gebracht water in de wijn te doen. Door de drastische hervorming van het landbouwbeleid werd de weg vrijgemaakt voor het eind 1992 tussen de VS en de EG bereikte akkoord.

Doordat heel het welslagen van de Uruguay-ronde leek af te hangen van het landbouwvraagstuk, was enig optimisme waarneembaar. Doch al snel bleek dat ook op andere gebieden aardig wat meningsverschillen aanwezig waren. Door de VS werden amendementen ingediend op de ontwerptekst van A. Dunkel betreffende de andere dossiers, zodat de onderhandelingen verder dreigen aan te slepen¹⁶.

Agressieve handelsstrategie VS

Indien de Uruguay-ronde mislukt, dan valt een heuse exportsubsidieslag te voorzien. Hiervan werd begin september al een voorproefje gegeven met de Amerikaanse exportsubsidies voor tarwe (dit programma loopt tot juni 1993). Ook vergeldingsmaatregelen zoals aangekondigd in het conflict rond de oliehoudende zaden zullen dan waarschijnlijk steeds vaker worden ingezet. De strategische beleidslijn, waarvan deze acties de concretisering zijn, is de 'Aggressive Trade Strategy' die begin jaren tachtig door de Amerikaanse president Reagan werd geformuleerd.

Gegeven de recessie en de externe tekorten stonden de VS voor de keuze tussen een isolationistische en een agressieve strategie. De keuze viel op de laatste en resulteerde in een tweesporenstrategie met betrekking tot de internationale handel. Enerzijds werden multilaterale besprekingen gestart (Uruguay-ronde), anderzijds werden parallel hieraan unilaterale initiatieven genomen om de Amerikaanse positie te versterken en zelfs op een post-GATT tijdperk voor te bereiden.

De invoer werd stricter gereguleerd (staal, auto's). Daarnaast werd de Amerikaanse wetgeving met de Omnibus Trade and Competitiveness Act van 1988 steeds meer tot een potentieel protectionistisch wapen. Zo werd artikel 301 door het Congres uitgebreid met twee nieuwe bepalingen ('super 301' en

'special 301')¹⁷. De (twee jaar geldende) 'super 301'-bepaling legt aan de Amerikaanse president de verplichting op om op basis van een zwarte lijst van 'oneerlijke' handelspartners actie te ondernemen tegen de ergste schuldigen. De 'special 301'-bepaling (onbeperkt geldig) was voorzien om de intellectuele eigendomsrechten te beschermen. Op basis van 'super 301' werd in 1989 tegen Japan het 'Strategic Impediments Initiative' gelanceerd waardoor het land gedwongen werd structurele wijzigingen aan te brengen in zijn beleid (openstelling van de markt voor supercomputers, satellieten en houtproducten)¹⁸.

Buiten deze unilaterale en zwaar gekritikeerde acties werden onderhandelingen opgestart om één groot Amerikaanse handelsblok te creëren van Alaska tot Vuurland: na het Canadees-Amerikaans vrijhandelsakkoord (1989) werd de NAFTA in principe goedgekeurd door Mexico, Canada en de VS. Alhoewel een dergelijk regionaal akkoord volgens artikel XXIV van de GATT toegestaan is, betekent het toch een wel vrij fundamentele ommezwaai in het Amerikaanse beleid. Met de creatie en versterking van een regionaal handelsblok bereidt de VS zich voor op het post-GATT tijdperk. Tegelijk wordt deze dreiging als stok achter de deur gehanteerd om de handelspartners tot toegevingen te dwingen.

Ondanks de verstrakking in het Amerikaanse beleid was de protectionistische zwenking slechts gedeeltelijk. De republikeinse presidenten Reagan en Bush bleken iets meer gehecht aan vrijhandel dan het Congres en dit niet alleen door hun (zij het soms retorische) ideologische gehechtheid aan de 'vrije markt', maar ook door het ondergeschikt maken van de economische kwesties aan de buitenlandse politieke belangen van de VS. Dit gaf het beeld van een Amerikaanse president die enerzijds z'n veto gebruikte tegen sommige protectionistische wetsvoorstellen van het Congres, terwijl hij tegelijk in de richting van protectionisme evolueerde. In deze is de machtswisseling in de VS van uitzonderlijk belang.

13. Zie J. de Hoogh, N.B.J. Koning, H.J. Silvis, De landbouwbesprekingen in de Uruguay-ronde, *ESB*, 29 augustus 1990, blz. 789-792; D.E. Hathaway, Agricultural trade policy for the 1980's, in: W. Cline, *Trade policy in the 1980's*, Washington DC, 1983, blz. 435-444.

14. A.H. Harris, EC-US agricultural trade confrontation, in: R.E. Baldwin, *Issues in US-EC trade relations*, Un. of Chicago Press, Chicago, 1988, blz. 101-133; T. Josling, Agricultural policies and world trade: the US and the European Community at bay, in: L. Tsoukalis, *Europe, America and the world economy*, Basil Blackwell, Oxford, 1986, blz. 50-70.

15. Echo de la Bourse, *L'aide à l'agriculture US sévèrement critiquée*, 4 september 1992.

16. Uruguay Round: unravelling, *The Economist*, 26 december 1992, blz. 86-88.

17. D.K. Nanto, *Unfair foreign trade practices and extension of super 301*, Report For Congress, Congressional Research Service, 25 juni 1991.

18. R.J. Ahearn et al., *Super 301 action against Japan, Brazil and India: rationale, reaction, and future implications*, Report For Congress, Congressional Research Service, 26 januari 1990; voor kritiek hierop, zie United Nations, *World Economic Survey 1991*, blz. 59; J.N. Bhagwati, H.T. Patrick (red.), *Aggressive unilateralism. America's 301 trade policy and the world trading system*, Harvester Wheatsheaf, New York, 1990.

Men kan al enige indicaties vaststellen dat de protectionistische druk onder Clinton niet zal verminderen. Zo is op aandrang van de protectionistische vleugel van de Democratische partij een Nationale Economische Raad opgericht (de benaming 'Economische Veiligheidsraad' heeft Clinton laten vallen omdat het te agressief klonk). De benoeming van Laura d'Andrea Tyson tot hoofd van de Raad van Economische Adviseurs zal een stempel drukken op het nieuwe beleid. Tyson heeft immers heel wat bedenkingen bij vrijhandel en staat voor het steunen van sleutelindustriën¹⁹. Verder is de verlenging van de 'super 301'-clausule aan de orde. Het is maar de vraag of Clinton hier zijn veto tegen zal willen gebruiken.

De andere spelers

De VS voeren niet als enige een neo-mercantilistisch beleid. Afscherming van de eigen markt gecombineerd met een veroveringsdrang van de buitenlandse afzetmarkten lijkt zowat de algemene beleidslijn.

Europese Gemeenschap

De EG voert net als de VS een beleid om een machtig economisch blok uit te bouwen met het oog op de internationale concurrentiestrijd. Ook hier dringen lobby's aan op een sterk Europa dat met één munt en één grote interne markt kan meespelen in de wereldeconomie. Daartoe heeft bij voorbeeld de Europese Rondetafel (de lobbygroep van alle grote bedrijven in Europa) een uitgebreid Europees actieprogramma opgesteld²⁰. Vergelijkbare beleidslijnen zijn door de Europese Commissie in haar nota 'Industriebeleid in een door concurrentie gekenmerkte open context' uitgewerkt²¹. Hierin wordt gesteld dat de EG op de eerste plaats er naar moet streven "leidende posities in te nemen in vele geavanceerde technologieën in de lucht- en ruimtevaart, de chemische industrie en de farmaceutische industrie"²². Door een dergelijk industriebeleid centraal te stellen en het handelsbeleid als functie daarvan te definiëren, komt de EG tegemoet aan de eisen van bij voorbeeld de elektronicalobby die bij monde van A. Gomez (Thomson) pleit voor een protectionistisch beleid²³.

Naast de poging om leidende posities in te nemen in geavanceerde sectoren, wenst de EG ook de meer traditionele sectoren te beschermen. Dit geldt niet alleen voor de landbouw, maar ook voor bij voorbeeld textiel (multivezelakkoord), staal (anti-dumping-maatregelen tegen Oost-Europa) en auto's (het 'vrijwillig exportbeperkingsakkoord' met Japan). Naast dit protectiebeleid eist diezelfde EG wel een vrije toegang tot andere markten, terwijl ze zichzelf van alle schuld vrij pleit.

Japan

Een vergelijkbare houding kan men ook bij Japan vaststellen. Hoewel dit laatste land zich veel minder expliciet uitlaat over zijn gevoerde strategie, kan een feitelijke analyse van het Japanse beleid alleen maar vaststellen dat Japan maar met mondjesmaat zijn protectionistische beleid wenst op te geven. In de land-

bouwsector houdt Japan vast aan zijn zwaar beschermde thuismarkt (onder andere de rijstmarkt). Daarentegen heeft Japan in de industriële sectoren als meest concurrerende land veel minder behoefte aan bescherming dan de EG of de VS.

Wat betreft de houding ten opzichte van GATT, heeft Japan zich in de Uruguay-ronde veelal op de achtergrond gehouden, maar buiten de ronde om heel wat concessies gedaan aan de VS en de EG ('vrijwillige' exportbeperkingsakkoorden). Toch is men ook in Japan niet blind voor de toekomstige ontwikkelingen. Waar de andere grootmachten aan een regionaal blok werken, zal ook Japan wellicht op termijn een OostAziatisch blok opbouwen. De zogenoemde 'Miyazawa doctrine' die onlangs "the new era of the Asia-Pacific and Japan-Asean cooperation" aankondigde, is een stap in deze richting. Miyazawa sprak zich trouwens al in 1988 al uit voor "a friendly but aggressive NIC leadership strategy"²⁴.

Opkomende industrielanden

Wat betreft de opkomende industrielanden (zoals Brazilië, India en Zuidoost-Azië) stellen de VS en de EG nu voor het eerst binnen de GATT de eis dat deze landen hun markten openstellen en afzien van het uitzonderingsregime binnen de GATT dat tijdelijke protectie voor ontwikkelingslanden toestaat. Doch ook deze landen zouden graag protectie blijven genieten, terwijl ze wel een vrije toegang tot de wereldmarkt wensen. Daarbij voeren ze het argument aan dat hun nog prille industrie- en dienstensectoren verpletterd zouden worden onder de buitenlandse concurrentie.

Een tripolaire wereld

De GATT blijkt niet een multilaterale organisatie te zijn waaraan iedereen zich onderwerpt. Voor wat de VS betreft wordt GATT steeds meer beschouwd als één van de elementen in een unilateraal vastgelegde handelsstrategie die tot doel heeft de meeste voordelen van de internationale handel aan de VS te laten toevloeien. Verklaringen vorig jaar van de toenmalige president Bush en het Pentagon illustreren dat de VS zichzelf als de leider van de wereld blijven beschouwen, ondanks de fundamentele machtsverschuivingen die zich hebben voorgedaan.

Zie verder blz. 109.

19. L. Tyson, op.cit. 1992; Where Clinton's team stands, *Fortune*, 11 januari 1993, blz. 32-34.

20. W. Dekker, P. Gyllenhammar, J. Monod, *Reshaping Europe. A report from the European round table of industrialists*, Brussel, september 1991.

21. Commissie van de EG, Industriebeleid in een door concurrentie gekenmerkte open context – richtsnoeren voor een communautaire benadering, *Bulletin van de EG*, Supplement 3/91, blz. 7-25.

22. Idem, blz. 9.

23. *Le Monde*, 28 november 1992.

24. Miyazawa sets out new Asian strategy, *Financial Times*, 18 januari 1993; Takeshita-Miyazawa NIC squabble, *The International Economy*, september/oktober 1988, blz. 16.

Niet enkel de Oosteuropese gebeurtenissen en het wegvallen van de Sovjetunie als concurrent voor de VS hebben de internationale relaties getekend. Sinds jaar en dag vindt er een proces plaats waarbij naast de VS twee andere economische grootmachten ontstaan, Japan en de EG. De Amerikaanse weigering om met deze gewijzigde machtsverhoudingen rekening te houden en van de anderen te eisen dat ze zich steeds naar de Amerikaanse eisen plooiën, dreigt de internationale relaties te verzuren. De forse uitspraken van Bush tegen 'het ijzeren gordijn van het EG-protectionisme', samen met de ontwerpverklaring van het Pentagon dat belet moet worden dat andere landen ooit de macht van de VS zullen evenaren, hebben de Amerikaanse strategie nogmaals in de verf gezet. Doch in een tripolaire wereld, waarin een ieder naar dominantie streeft en met argusogen het machtsevenwicht in de gaten houdt, is het unilaterale Amerikaanse optreden steeds minder aanvaardbaar voor de andere economische grootmachten²⁵. De samenwerking in GATT-verband belooft er niet eenvoudig op te worden.

Naar een post-GATT tijdperk?

Het mislukken van de Uruguay-ronde zou de internationale handelsbetrekkingen zwaar belasten en het

voortbestaan van de GATT riskeren. Maar zelfs indien een akkoord tot stand komt, zou men de ronde bezwaarlijk als een succes kunnen bestempelen. De economische grootmachten zullen onderling een strijd blijven uitvechten voor een economisch dominante positie. Dit gevecht zal met alle mogelijke middelen worden gevoerd: als het kan binnen het raamwerk van de GATT, erbuiten als het moet. Het gebruik van de antidumpingwetgeving als protectionistisch instrument, de 'vrijwillige' exportbeperkingsakkoorden, het gebruik van subsidies voor strategische sectoren, de uitbouw van de regionale blokken: het zal allemaal wel blijven bestaan en verder gekeosterd en ontwikkeld worden als onderdeel van een streven naar een dominante economische positie. De vraag is of de grootmachten zelf nog wel geloven in het nut van een multilateraal handelsakkoord en niet voor alle zekerheid al hun post-GATT posities aan het uitbouwen zijn.

Frans Buelens

---

25. G. Vandewalle, *Vrijhandel of blokvorming?*, ESB, 18 december 1991, blz. 1252-1256. Zie ook J. Attali, *Millennium. Naar een nieuwe wereldorde*, Kosmos, Utrecht/Antwerpen, 1992, 125 blz. en L. Thurow, *Head to head. The coming economic battle among Japan, Europe and America*, William Morrow and Company, New York, 1992.